

heid zouden zijn. Quezon was de man die de Amerikanen eens toevoegde: 'We would rather be governed like hell and do it ourselves than like heaven and have it done for us.' Hij mocht vertrouwen dat hij zijn doel zou bereiken: in '16 had de Amerikaanse regering verklaard dat zij er naar zou streven de Philippijnen onafhankelijk te maken.

★

Bij Brits-Indië en de Philippijnen vergeleken vormde Nederlands-Indië voor de Eerste Wereldoorlog een in politiek opzicht achtergebleven gebied – achtergebleven óók bij de Antillen en Suriname die beide sinds 1865 een vertegenwoordigend lichaam kenden. In Nederlands-Indië was sprake van een volledig autocratisch bestuur: bestuur door de gouverneur-generaal. 'Het is', schreef in 1891 de toenmalige bekleeder van die hoge post aan de minister van koloniën, 'een opvallend verschijnsel dat deze gewesten nog altijd bestuurd worden op een wijze die in de Britse koloniën reeds lang uitzondering is geworden'; hij wees daarbij op een in *De Gids* gepubliceerde beschouwing van een hoogleraar in het volkenrecht die, meende hij, 'terecht' opgemerkt had, 'dat het koloniaal bestuur over deze bloeiende eilandenwereld nog de meeste overeenkomst toont met het Britse bestuur over de rotsen van Sint Helena.'² Er was repressief toezicht op de pers, politieke verenigingen en vergaderingen waren verboden, althans tot 1915; toen werd het recht op vereniging en vergadering in beginsel erkend.

Die erkenning vloeiende logisch voort uit een maatregel die tien jaar eerder, in '05 (tijdens het bewind van gouverneur-generaal van Heutsz) was genomen: drie plaatsen waar veel Europeanen woonden, nl. Batavia, het daarbij gelegen Meester Cornelis en Buitenzorg, waren toen gemeenten geworden met een eigen burgemeester en een eigen gemeenteraad. In die raden hadden Europeanen de meerderheid. Aanvankelijk werden alle leden door het gouvernement benoemd maar van '08 af werd een

¹ Aangehaald in J. M. Pluvier: *Overzicht van de ontwikkeling der nationalistische beweging in Indonesië in de jaren 1930 tot 1942* (1953), p. 10 (verder aan te halen als: Pluvier: *Overzicht*). ² Brief, 16 april 1891, aangehaald in (Historisch Genootschap, Commissie voor bronnenpublicatie betreffende de geschiedenis van Nederlands-Indië 1900–1942) S. L. van der Wal: *De Volksraad en de staatkundige ontwikkeling van Nederlands-Indië* (verder aan te halen als: van der Wal: *Volksraad*), dl. I (1964), p. 9–10.